

niskorna i trädgården: med det underförstådda adresserade duet och hennes son Noah och make John. I det här fallet är det alltså människorna som betraktas och bedöms av liljor, scillor, klöver, violer, rosor och andra blommor. Ibland är det trädgården i sin helhet som talar. Också morgonstämningar och kvällsstunder har röster, liksom april och september, liksom ljust, mörkret. Det är inte alltid så tydligt vems rösten är. Det är kanske ”varat” som talar på skilda sätt.

Maskiner som skiner

Rösterna i trädgården varierar alltså, men det finns i Glücks stil en kombination av otvungen direktet och allvarsam högstämhet. Trädgården förhåller sig ofta skeptiskt till duet, som kan ses som en representant för människan, och hittar träffsäkert hennes svaga punkter: *I doubt / you have a heart, in our understanding of / that term. You who do not discriminate / between the dead and the living.* Ängen drar sig inte heller för konfrontationer och konflikter. Tonen är uppfordrande och tilltalet rakt, *”I’m talking to you”*:

*your gaze rising over the clear heads
of the wild buttercups into what? Your poor
idea of heaven: absence
of change. Better than earth? How
would you know, who are neither
here nor there, standing in our midst?*

Trädgården och den lilla enhet av kvinna, man och son som ingår i samlingens inscenering är en verklig plats i Vermont (författarens boendeort) med namngivna personer och växtarter. Men trädgården känns också symbolisk och fungerar som en plats där mänskliga föreställningar kan problematiseras. Övertagna idéer från en kristen tradition, spår från antiken, romantiken – fragment knappt ens medvetandegjorda eller identifierade för dem (oss?) som går omkring med dem. Det som Glück låter naturen om och om igen påpeka för människan som sitter fast i dualistiska idéer är att sådana motsättningar är mänskliga felslut: jordeliv och himmelrike, materia och ande, medvetande och kropp, språk och instinkt. Paradiset är här och nu, ett odelat Vara.

I en dikt om prästkragar tas den moderna människans förakt för idyll och hennes svaghet för teknologi upp, som ett incitament till diskussion och kontakt. Utspelet är rätt så offensivt även den här gången:

Go ahead: say what you’re thinking.

The garden

*is not the real world. Machines
are the real world. Say frankly what any fool
could read in your face: it makes sense
to avoid us, to resist
nostalgia. It is
not modern enough, the sound the wind makes
stirring a meadow of daisies: the mind
cannot shine following it. And the mind
wants to shine, plainly, as
machines shine, and not
grow deep, as, for example, roots.*

I längre citat som det här märks det hur rytmiskt Glück skriver, i textsjok som trots sitt argumenterande innehåll är poetiskt i sin essens. Stämningarna, sinnestillstånden, de existentiella situationerna, växtkropparnas känslor är lika viktiga som de synpunkter som förs fram. Och estetiken håller ihop alltsammans, organiskt.

Det levandes smärta

När trädgården påpekar att duet förväntar sig något i utbyte för de satsningar som hon gör och medger sitt eget misslyckande med tomatplantorna, ifrågasätts idén om människans agens och position som överordnad. *I think I should not be encouraged to grow / tomatoes*, säger trädgården. Det är inte en vädjan utan en sofistikerad kritik mot den som inte förstår villkoren och insatserna som krävs för en skörd. Som bara går efter en egen vision och ett produktivt inriktat tänkesätt, aningslöst bortseende från smärtan, förlusterna och ansvaret som finns immanent i allt levande: *you may not know / how much terror we bear, the spotted leaf, / the red leaf of the maple falling / even in August, in early darkness: I am responsible / for these vines.*

Glück skrev *The Wild Iris* under ett fåtal intensiva veckor efter en skrivblockering som plågat henne

i två år. Hon hade läst blomkataloger, arbetat i sin trädgård och lyssnat på Mozarts opera *Don Giovanni* medan tillståndet varade. Kanske är det den musiken som sökt sig in i hennes eufoniska språk och kanske är det erfarenheten av skrivkrampen som gör att samlingen inleds med upplevelser av motstånd: *Noah says / depressives hate the spring, imbalance / between the inner and the outer world.*

Den första dikt av Glück som jag stötte på för sex år sedan var "Snowdrops" ur just den här samlingen, uppläst i svensk översättning i Sveriges Radio. Det var en kollega som skickat mig länken till Dagens dikt, hon visste förstås att jag tyckte om poesi. *Do you know what I was, how I lived? You know / what despair is; then / winter should have meaning for you.* Dikten börjar så, och sedan fortsätter vårblommans väna sorgsna röst berätta om hur jorden tryckte ner henne så hon trodde hon aldrig mer skulle vakna ur fukten och kylan, eller kunna minnas hur man svarar med sin kropp, hur man öppnar sig. Men våren kommer med sitt kalla ljus:

*afraid, yes, but among you again
crying yes risk joy*

in the raw wind of the new world.

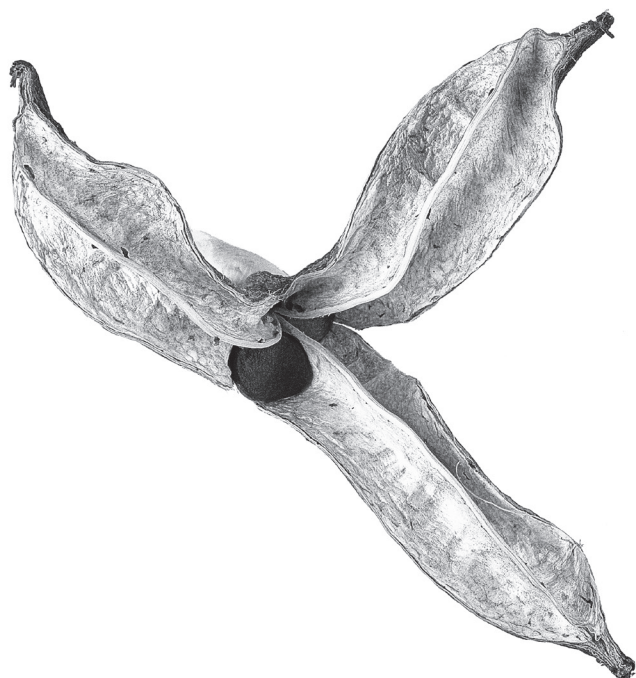
Det var nog den dikten som fick mig att köpa diktsamlingen, skönheten i den talade till mig. Dikten

gestaltar upplevelsen av förtvivlan och djup nedstämdhet och hur livsförnimmelser och hopp återvänder, i en smärtsam övergång. Den upplevelsen kan gälla en blomma, den kan gälla dig. Poängen är att liv i alla dess former har vad vi människor kallar känslor.

Från spleen till splendor

Men det finns andra språk än människans. Hela diktsamlingen kan ses som ett försök att låta något annat komma till tals, även om det måste ske med hjälp av samma mänskliga språk och resonemang. Solnedgången konstaterar att duet inte tror på sitt eget språk: *So you invest / authority in signs / you cannot read with any accuracy.* Kritiken framförs som ett faktum; så här förhåller det sig och det är ett tillkortakommande. Men av invändningen följer inget avståndstagande, tvärtom är det genom den uppriktigheten som solen (eller naturen, varat) vill närma sig diktens du.

Det är fråga om ett samspel mellan olika parter och den utmaning som delande och kommunikation alltid innebär. Men från solens sida är det som står på spel närmast en kärleksrelation: *My great happiness / is the sound your voice makes [...] my sorrow / that I cannot answer you / in speech you accept as mine.* Rösten i dikterna låter ibland som en gudsröst



Frön av svärdslilja (*Iris pseudacorus*). Roger Culos / Muséum de Toulouse / MHNT.BOT.2004.0.115a

bekant från den kristna traditionen, men i sitt sammanhang blir det ändå något annat. I den polyfona växling som sker mellan arterna reproduceras inte monoteistiska föreställningar.

Det blir de vita liljorna som får avsluta samlingen. Det är en blomma som associeras med begravning och sorg och som svarar mot textens cykliska rörelse mot vinter. I en sista tillbakablick på trädgården framstår platsen som ett tidlöst kärlekens paradis, med den ångest som sådan lycka kan väcka:

*As a man and woman make
a garden between them like
a bed of stars, here
they linger in the summer evening
and the evening turns
cold with their terror: it
could all end, it is capable
of devastation.*

Förlusten av paradiset är ett motiv som kan förstås på olika plan. Det kan handla om döden, den oundvikliga förlusten. Eller om kärleksrelationer som tar slut. Jag ser på nätet att Glück skilde sig 1996, det vill säga fyra år efter att *The Wild Iris* utkom, och den uppgiften känns lite sorglig – samlingen är tillägnad mannen och sonen, ”For John and Noah”. I några dikter förekommer maken som en namngiven gestalt och kanske indirekt i denna sista. Är dikten ett förebud?

Motivet har naturligtvis också bredare allmän-
giltighet och rör vid en högst aktuell kollektiv oro

för mänsklighetens relation till jordklotet. Håller vi på och förstör existensmöjligheterna för oss själva och andra arter på den här planeten med våra industrier, med vår teknologi, överproduktion och exploatering av naturresurser? Ser vi inte att förhållandet mellan oss och jorden egentligen är en kärleksrelation, borde vara det?

Diktsamlingen slutar med att de vita liljorna säger att det inte spelar någon roll hur många somrar de får leva för att återvända: *Hush, beloved [...] this one summer we have entered eternity. / I felt your two hands / bury me to release its splendor.*

Jag fäster mig vid ordet *splendor*. Det låter som motsatsen till *spleen*. Jag tar tacksamt emot den förskjutningen från cynism till ... ja storslagenhet låter bara bombastiskt och dumt, så är det med ord. Men det finns något adekvat och reellt i det här, det finns ju fenomen som språket missar, sådant som vi bara anar men känner av. Handlar inte all konst om det? Är det inte det som Glück gör? Skriver om det som inte riktigt låter sig fångas, om det vildas blommor?

ANNA MÖLLER-SIBELIUS

Källor:

Louise Glück: *The Wild Iris*, Manchester: Carcanet 1992.

”Louise Glück, Academy Class of 2012, Full Interview”,

<https://www.youtube.com/watch?v=p1rpgy8xrzu>,
Youtube, hämtad 31.5.2026.

Merete Mazzarella: *Att lära sig falla. Om kärlek och andra känslor*. Helsingfors: Schildts & Söderströms 2024.

NYA ARGUS



*skarpare
än stora språkmodeller*

aktuell forskning, politik, litteratur, teater och film

PRENUMERATIONER: 75 euro/år, studerande 38 euro/år
nya.argus@gmail.com | nyaargus.fi